

KUTATÁSI EREDMÉNYEK – 2019 (Lezárult kutatások összefoglalói)

A kiskorúval való kapcsolattartás akadályozását és a gyermekmunkát büntető törvényi tényállások elméleti és gyakorlati kérdései (Btk. 209–210. §)	2
A büntetőjogi felelősség aktuális kérdései IV. A bűnösségen alapuló felelősség áttörése és a mögöttes felelősség a büntetőjogban	2
A bűncselekménytalan alapjai a magyar büntetőjogban V. A tényálláson kívüli tényállási elemek.....	3
A kapcsolati erőszak felderítésének és vizsgálatának kérdései	4
A bűnelkövetéshez vezető út megismerése felnőtt korú, visszaeső elítéltek körében	5
PoMigra – Political motivated crime in the light of current migration flows – Retrospection to trends, researches, findings and practical experiences concerning the PoMigra-relevant research fields until today.....	6
Újszülöttje sérelmére emberölést elkövető nők helyzetének kriminológiai vizsgálata II.	7
A büntetési gyakorlat szigorodása a kábítószer-kereskedelem esetében	8
A sportrendezvények biztonsági kérdései, különös tekintettel az UEFA EURO 2020 labdarúgó Európa-bajnokság előkészületeire	8
Tendenciák a nemzetközi bűnözési adatokban	9
Az infláció és a vagyon elleni bűncselekmények összefüggése	10
Viktimizáció és félelmi attitűdök: Empirikus vizsgálat egyetemi hallgatók körében	10
A női bűnözés jellemzői és trendjei.....	11
Az effektivitás és a legalitás tényezői az európai szankció-végrehajtásban, különös tekintettel a visszaeső bűnelkövetés elleni küzdelemre	12
Büntetőeljárás az elméletben és a gyakorlatban III.	13
A sértett szerepének változása a Be. új jogintézményei kapcsán	14
Az integritásvizsgálatok nemzetközi szabályozása, a pozitív eredménnyel járó integritásvizsgálatokat követő gyakorlati intézkedések a nyomozási és ítélkezési gyakorlat tükrében, ezek tapasztalatainak a magyarországi tapasztalatokkal történő összehasonlító vizsgálata	14
A természetkárosítás bűncselekménye felderítésének és vizsgálatának kérdései	15
A jogerős felmentő ítélettel befejezett állatkínzásos ügyek elemzése.....	16
Az emberkereskedelmi ügyek sajátosságai, a kizsákmányolás büntetőjogi, kriminológiai és szociológiai értékelése	17
Nemzetközi együttműködés a bizonyítékok beszerzésében	18
Az ismertté vált ittas állapotban elkövetett közlekedési bűncselekmények idősoros vizsgálata az 1978. évi IV. törvény és az új Btk. szabályozásának tükrében.....	19
A migrációs válság kirobbanása után embercsempészség miatt indult büntetőügyekben a bíróságok büntetékiszabási gyakorlata.....	20
A gyermekpornográfia büntetvény jogalkalmazói gyakorlata, különös tekintettel a bűncselekmény tényállását megvalósító fiatalkorúakra	21
A szexuális kényszerítés és a szexuális erőszak büntetvény megítélése az országos gyakorlatban, különös tekintettel a „szexuális cselekmény” és a „kényszerítés” fogalmára.....	21
A járműipari fejlesztések (pl. önvezető járművek, biztonsági rendszerek stb.) várható hatása a közlekedési bűncselekményekre II.	22
A büntetőeljárás törvényben megjelenő ún. kommunikációs szabály beépülése az ügyészség büntetőjogi nyelvezetébe	23

A) AZ INTÉZET ÁLTAL KEZDEMÉNYEZETT KUTATÁSOK

Mészáros Ádám – Csapucha Bernadett:

A kiskorúval való kapcsolattartás akadályozását és a gyermekmunkát büntető törvényi tényállások elméleti és gyakorlati kérdései (Btk. 209–210. §)

A kutatás célja a kiskorú gyermekkel való kapcsolattartás akadályozását, illetve a gyermekmunkát büntető törvényi tényállások elméleti és gyakorlati kérdéseinek áttekintése volt. Mivel a gyermekmunka törvényi tényállása kapcsán még nem lehetséges kiforrott jogalkalmazói gyakorlatról beszélni (2013 óta mindösszesen egyetlen bűncselekmény került regisztrálásra), ezen bűncselekményt kizárólag dogmatikai szempontból lehetett vizsgálni. A kiskorúval való kapcsolattartás akadályozását tekintve 56 bűnügy iratai álltak rendelkezésre. Ezek a 2013. július 1. és 2017. december 31. közötti időszakban jogerőre emelkedett ítéletek (30 db), eljárást megszüntető határozatok (19 db) és a nyomozó hatóságok feljelentést elutasító határozatai (7 db) voltak. A büntetéskiszabási gyakorlatot illetően megállapítható, hogy az eljáró bíróságok szerint a büntetés céljai az ügyek jelentős hányadában (60%) intézkedések útján is megvalósulnak. Csupán egyetlen esetben ítélték – halmazati büntetésként – végrehajtandó szabadságvesztésre, ezzel együtt közügyektől eltiltásra a bűncselekmény elkövetőjét, további négy esetben szabott ki a bíróság felfüggesztett szabadságvesztést. A szankciók között előfordult még közérdekű munka, elzárás és pénzbüntetés. Az alkalmazott intézkedéseket illetően, a jogerős ítéletek fele próbára bocsátással zárult, három esetben megrovás alkalmazására került sor. Az elkövetői kör kapcsán hangsúlyozandó, hogy az összes jogerős ítéletben az édesanya volt a bűncselekmény megvalósítója. A sértetti oldalon a jogerős ítéletek 90 százalékában a közös kiskorú gyermek édesapja mint kapcsolattartásra jogosult állt, természetesen a kiskorú gyermek mellett. Az eljárást megszüntető határozatok, valamint a nyomozó hatóságok feljelentést elutasító határozatainak háttérben elsődlegesen az önhiba, a kapcsolattartást rendező határozat, a kiskorú gyermek elhelyezésével összefüggésben született bírósági döntés, és a gyámhatósági bírságkiszabás hiánya állt.

Mészáros Ádám:

A büntetőjogi felelősség aktuális kérdései IV. A bűnösségen alapuló felelősség áttörése és a mögöttes felelősség a büntetőjogban

A bűnösségen alapuló felelőssége elve legáltalánosabban értelmezve a bűncselekmény elkövetése miatti büntetőjogi felelősséghez az elkövető bűnösségét követeli meg. Az egyéni bűnösségen alapuló felelősség elve értelmében a bűncselekmény elkövetésében közreműködők közül minden elkövető a saját bűnössége szerint büntetendő, tekintet nélkül a többi elkövető bűnösségére. A büntetőjogban az egyéni bűnösségen alapuló felelősséggel összhangban – legalábbis fő szabály szerint – nem érvényesülhet sem mögöttes, sem kollektív felelősség.

A bűnösség értelmezési szintjeinek áttekintését követően a kutatás a bűnösségen alapuló felelősség határmezsgyéjét járja körül. Ennek során azokat az eseteket vizsgálja meg, amelyek tekintetében felmerülhet a bűnösségi elv sérelme, a bűnösségen alapuló felelősség követelményének csorbulása, esetleges áttörése.

Az elemzés során azt lehet megállapítani, hogy nem jár a bűnösségi elv áttörésével:

- a) a járulékos felelősség,
- b) a mögöttes felelősség,
- c) a másodlagos (objektív) büntethetőségi feltételt megkövetelő záradék,
- d) a hamis vád minősített eseteinek köre,
- e) a jogi személlyel szemben alkalmazható intézkedések lehetővé tétele, kivéve ez alól azt az esetet, amikor a természetes személy elkövető kóros elmeállapota miatt nem büntethető.

Ezzel ellentétben áttöri a bűnösségen alapuló felelősség elvét, és voltaképp objektív felelősséget létesít a büntetőjogban:

- a) az *actio libera in causa* alá eső esetek köre,
- b) az önhibából eredő ittas vagy bódult állapotban elkövetett cselekmény miatti felelősségre vonás,
- c) a segítségnyújtás halált okozó elmulasztásának esete.

Mészáros Ádám:

A bűncselekménytan alapjai a magyar büntetőjogban V. A tényálláson kívüli tényállási elemek

A Büntető törvénykönyv Különös része egyes bűncselekmények megfogalmazásakor olyan feltételeket támaszt a büntetőjogi felelősséget érintően, amelyek voltaképp nem sorolhatók be a tényállási elemek (az általános törvényi tényállás elemei) körébe. Ilyen például, hogy az öngyilkosságra mást rábíró csak akkor tartozik felelősséggel, *ha az öngyilkosságot megkísérlik vagy elkövetik*; a kényszerítés akkor írható az elkövető terhére, *ha más bűncselekmény nem valósul meg*. Más esetekben a felelősséget moduláló körülmények nem sorolhatók be az általános törvényi tényállás elemei közé. Így például ha a hamis vád olyan bűncselekményre vonatkozik, *amelynek az elkövetőjét a törvény életfogytig tartó szabadságvesztéssel is fenyegeti*. Az ilyen körülmények közös jellemzője, hogy bár a bűncselekmény törvényi tényállásában (annak alap, minősített, hipotetikusán privilegizált szintjén) szerepelnek, azonban bűncselekménytani értelemben nem tekinthetők az általános törvényi tényállás elemeinek. Ezeket lehet voltaképp „tényálláson kívüli tényállási elemeknek” nevezni. Ebbe a körbe sorolja a tanulmány a büntethetőség anyagi jogi előfeltételét (objektív büntethetőségi feltétel), a szubszidiaritási záradékot, illetve a minősítő körülményként szereplő ún. egyéb objektív ismérvet (hasonló jellegű privilegizált körülmény jelenleg nem szerepel a Btk.-ban).

A kutatási jelentés legnagyobb részét az objektív büntethetőségi feltételek vizsgálata teszi ki, és annak során terminológiailag a másodlagos büntethetőségi feltétel elnevezést preferálja. Megállapításai szerint a másodlagos (objektív) büntethetőségi feltétel:

- a) kívül áll a bűncselekmény fogalmán,
- b) nem tényállási elem, még ha a törvényi tényállás kapcsán szabályozza is a törvény, ugyanakkor
- c) a büntethetőség anyagi jogi feltétele, azaz

- d) a büntetőjogi felelősség elengedhetetlen feltétele,
- e) büntethetőségi feltétel lévén csak az alaptényállás viszonylatában értelmezhető, minősített esetként (a felelősség modulációja révén) nem,
- f) objektivitása erősen megkérdőjelezhető, mivel nem függetleníthető az elkövető tudomásától,
- g) éppen ezért nem eredményez objektív büntetőjogi felelősséget.

A szubszidiaritási záradék értékelését az határozza meg, hogy milyen hatással bír. Amennyiben kizárja az alaki halmazatot egy másik bűncselekménnyel (bűncselekményi körrel), ezáltal a halmazat a törvény szerint látszólagos, és valójában törvényi egységről van szó. Ezt az esetet lehet abszolút szubszidiaritásnak (alternativitásnak) nevezni. Ebben az esetben teljes a vagylagosság, sohasem állhat alaki halmazatban a záradékolt és más bűncselekmény. Amennyiben a záradék nem zárja ki az alaki halmazatot más, azonos, vagy kevésbé súlyos bűncselekménnyel, relatív szubszidiaritásról van szó. Ebben az esetben csak akkor kizárt az alaki halmazat, ha a másik bűncselekmény súlyosabb. Ha azonban azonos súlyú vagy enyhébb, az alaki halmazat valóságos a két bűncselekmény között.

A minősítő körülmény a bűnösségi követelményt alapul vevő csoportosítás szerint eredmény, ún. *egyéb objektív ismérv*, illetve egyéb szubjektív ismérv lehet. Az egyéb objektív ismérv alá tartozó minősítő körülmények nem sorolhatók be kivétel nélkül a tényállási elemek közé. Emiatt válik szükségessé a tényállási elemektől elkülönült tárgyalásuk. Az ezek miatti büntetőjogi felelősség feltétele a körülményről, avagy a körülmény bekövetkezésének lehetőségéről való tudomás. A bűnösségi alakzatok (szándékosság/gondatlanság) ezekben az esetekben voltaképp nem értelmezhetőek, viszont e „tudati minimum” miatt nem lehet szó a bűnösségen alapuló felelősség áttöréséről.

Garai Renáta:

A kapcsolati erőszak felderítésének és vizsgálatának kérdései

Az elmúlt évben a kapcsolati erőszak, illetve a hozzátartozók között megvalósuló egyéb más bűncselekmények elhatárolási, minősítési, halmazati kérdéseit vizsgáltuk a bírósági döntéssel jogerősen befejeződött ügyekben, 2019-ben pedig a feljelentés elutasításokat, a nyomozás-megszüntetések és az eltereléseket (vádemelés elhalasztása/feltételes ügyészi felfüggesztés) elemeztük, úgyszintén országos teljes mintán (2017. évben jogerőre emelkedett ügyek, összesen 171 db).

A kutatás főbb megállapításai:

- a nyomozó hatóság nem fordít kellő figyelmet a helyes minősítésre, így a nyomozásokat az alapul fekvő bűncselekményben (tipikusan testi sértések, zaklatások stb.) rendelik el;
- a bűncselekményi tényállás egészét magánindítványosnak és szubszidiáriusnak tekintik, holott ez annak csak az első bekezdésére igaz; ennek eredményeként a nyomozati iratok között törvénysértő sértetti tájékoztatások jelennek meg;
- a nyomozó hatóságok tévedésben vannak a magánindítvány lényegi sajátosságait illetően;

- a feljelentés elutasítások és nyomozásmegszüntetések jogcíme többségében törvénytörő, mert rendelkezésre álló magánindítvány mellett hivatkoznak „magánindítvány hiányára” az egyébként hivatalból üldözendő bűncselekmény esetén;
- a rendszeresség fogalmi értékelése nagymértékben eltérő az ország egyes megyéiben;
- a kezdőiratok, rendőri jelentések és összefoglaló jelentések ellentétes tartalmúak az eljárást befejező döntésekkel;
- a jogalkalmazói dilemmák sokszor tévhitelen és a régmúlt idők berögződéseinek/megszokásain alapulnak;
- a kapcsolati erőszak mellett megjelenő bűncselekmények (tipikusan kiskorú veszélyeztetése, zaklatás, magánlaksértés, szexuális cselekmények) halmazatként való értékelése elmarad;
- a gyermekvédelmi jelzőrendszer működési problémái nagymértékű nehezítő tényezők.

Bárhogyan is alakul az új Be. folytán a jövőbeni gyakorlat, az ügyész(ség)nek kiemelt figyelmet kell fordítania a rendőrség munkájára, a jogsértéseket észlelnie és jeleznie kell. A bűnügyi iratok elemzése során kapott eredmények és az azok alapján levont következtetések hosszú távra és nagymértékben meghatározhatják az országos gyakorlatot, s nem utolsósorban az egységesítést célozhatják, megadva ezzel a lehetőséget arra, hogy minden megyében azonos iránymutatás mentén haladjanak a családi erőszakkal összefüggő nyomozások és vádemelések.

Sárik Eszter – Bolyky Orsolya:

A bűnelkövetéshez vezető út megismerése felnőtt korú, visszaeső elítéltek körében

2019-ben a hároméves vizsgálat zárószakaszára került sor.

A 2017-es évben ún. pilot mérést végeztünk, amelynek keretében 10 többszörös visszaeső, férfi elítélttel készítettünk interjút, elsődlegesen a kérdőív pontosítása céljából. 2018-ban kvalitatív vizsgálat készült, amely 20 – a fenti paramétereknek megfelelő – elítélt életútjának részletes megismerésére irányult. Az életút elemzése lehetőséget adott arra, hogy megismerjük a tartósan bűnelkövetővé váló terheltek családi hátterét, iskolai „karrierjének” és szakmai előmenetelének alakulását, amelyből kirajzolódtak azok a hiányosságok, amelyek a többszörös visszaeső elítélteket jellemzik. Ezeket a hátrányokat a maslow-i szükségletpiramis értelmezési keretében elemeztük.

A kutatás zárószakaszában reziliens személyeket kerestünk, illetőleg a reziliencia, a megküzdés mibenlétét és okait vizsgáltuk. A korábbi vizsgálati kérdést „megfordítottuk”: azt vettük nagyjító alá, hogy milyen tulajdonságokkal/képességekkel rendelkeznek azok, akik hasonló hátrányokat, nélkülözést szenvedtek el, azonban ennek ellenére talpon maradtak. Olyan személyek életútjának bemutatására törekedtünk, akik gyermekotthonban nőttek fel, azonban – anyagi, érzelmi megfosztottságuk és a hospitalizáció, institulizáció veszélyei ellenére – sikeresen beilleszkedtek a társadalomba. A maslow-i elmélet gondolat- és fogalomkörét használva, az alapkérdésünk az volt, hogyan és milyen tényezők együttjátszása esetén történhet meg az, hogy a piramis alsó grádicsait átugorva elsődleges igénnyé válik „mások elismerése”,

egyszersmind vonzóvá válik az ún. középosztálybeli értékrend, illetőleg a legitim keretrendszeren belüli „siker”. Az élettörténetek alapján azt tapasztaltuk, hogy a reziliencia – a szakirodalmi adatokat alátámasztva – több intra- és interperszonális tényező függvénye. A legfontosabbnak a magas intellektus és a tanulási motiváció bizonyult, amely azonban korántsem jelentett egyet az intellektus iskola által jellemzően mért ágenseivel (logikai és nyelvi készségek): ez lehetett vizuális, mozgásbeli vagy zenei intellektus is; leginkább meghatározónak azonban az intra- és interperszonális készségek bizonyultak. A részben az intellektuális előnyökből táplálkozó tanulási motiváción és iskolai sikereken kívül említést érdemel még a szerhasználatról való tudatos távolmaradás, illetőleg, interperszonális tényezőként, egy mentor személy állandó érzelmi és anyagi támogatása is.

Póczik Szilveszter – Sárík Eszter:

PoMigra – Political motivated crime in the light of current migration flows – Retrospection to trends, researches, findings and practical experiences concerning the PoMigra-relevant research fields until today

(Politikailag motivált bűnözés a jelenlegi migrációs áramlatok tükrében – Visszatekintés a PoMigra-kutatás tekintetében releváns korábbi és máig ható kutatási trendekre, ezek eredményeire és a gyakorlati tapasztalatokra)

Az érdemben 2016-ban kezdődött nemzetközi kutatási együttműködésben nyolc ország (Csehország, Belgium, Görögország, Hollandia, Ausztria, Olaszország és Magyarország) vesz részt. A PoMigra projekt célja a migráció és a migrációhoz kötődő bűncselekmények körének tudományos összehasonlító feltárása. A projekt résztvevői országjelentéseikben részben az országaikba érkezett migránsok által, részben a migránsokkal szemben elkövetett bűncselekmények alakulásáról, valamint a témával kapcsolatos egyéb rendészeti és szélesebb társadalmi tapasztalatokról számolnak be. A kutatás súlypontja elsősorban a gyűlölet-bűncselekményekre esik a politikailag motivált bűncselekmények (*politically motivated crime*) tárgykörében.

2017-ben elkészítettük és leadtuk a kutatás három részét külön-külön összefoglaló fejezeteket, amelyek a magyar Btk. szerinti idevágó bűncselekmények statisztikai elemzését, valamint a magyarországi ki- és bevándorlás statisztikai bemutatását és elemzését foglalta magában.

A projekt programbizottsága a projekt végéig további feladatként jelölte meg egy kiterjedt médiakutatás elvégzését. Az ehhez tartozó három fejezet végleges változata határidőre leadásra került.

2018 júniusában a projekt programbizottsága a BKA indítványára a PoMigra projektet 2019. december 31-ig meghosszabbította és három új kutatási feladatot határozott meg:

- 1) a migránsokat és kisebbségeket érő gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos korábbi kutatási eredmények feltárása és széles körű szakirodalmi áttekintésén nyugvó bemutatása,
- 2) az egyes parlamenti politikai pártok migrációs koncepcióinak áttekintése és elemző feldolgozása, valamint

- 3) a nem kormányzati szervezetek migránsokkal kapcsolatos karitatív tevékenységének országonként történő feltárása és bemutatása.

2019-ben a kutatás befejeződött és elkészültek a nemzeti összefoglaló jelentések nem végleges változatai, így az angol nyelven írott magyarországi jelentést is megküldtük a programbizottságnak.

Solt Ágnes:

Újszülöttje sérelmére emberölést elkövető nők helyzetének kriminológiai vizsgálata II.

Az azonos címmel 2000-ben lezajlott kutatás és eredményei a BM Kiadó gondozásában megjelent, Cseres Judit által írott monográfiában olvashatók. Annak oka, hogy a korábban már felvetett lényeges kérdésekre egy újabb azonos című kutatásban keresünk választ, alapvetően a vizsgált populációk, az elkövetővé válók társadalmi környezetének változásában rejlik. Ebből fakad Cseres Judit alapkérdése is: a történelmi léptékű társadalmi változások részeként változtak-e azok a kriminogén hatások, amelyek egy leányt, asszonyt újszülöttje megölésére készítenek, kényszerítenek.

Az újszülött-ölés bűncselekmény elkövetése az elmúlt húsz évben – az azt megelőző húsz évhez viszonyítva – jelentősen visszaszorult, mintegy harmadára csökkent. Ennek elsődleges oka, hogy társadalmunk fontos változásokon esett át: civil szervezetek sora bukkant fel, amelyek lehetőséget, valós megoldásokat nyújtanak egy nem kívánt terhesség esetén a kiszolgáltatott helyzetben levő anyáknak, anélkül, hogy féltve őrzött, szegycmentes titkukat fel kellene oldaniuk. Ahhoz, hogy ezek a lányok és nők igénybe tudják venni a segítséget, szükséges volt az, hogy új információs csatornák nyíltak meg: az internet elterjedésével egyszerűen és diszkrétan váltak elérhetővé az addig ismeretlen segítők, szervezetek, módszerek, gyakorlati útmutatók a segítségre szoruló terhes nő számára.

A nyomozás és a teljes büntetőeljárás során megfigyelhető ugyanaz a tendencia, amely – éppúgy, ahogyan a titkolt terhesség hónapjai alatt is – kizárólagosan a szülő nőre hárítja a felelősséget, felmentve ezzel mind környezetét, mind családját, mind pedig a szociális szakembereket és hatóságokat a felelősség alól. Elgondolkodtató az ilyen ügyeknél érvényesülő nyomozási gyakorlat is, amely az egész családot érintő, tragédiába fúló szociális problémát az ölési cselekmény közvetlen körülményeinek elemzésére egyszerűsíti le.

Az életkori és a családi állapotbeli változások azt mutatják, hogy társadalmunkban megváltozott az a csoport, amely ebben a helyzetben a leginkább magára marad. Már nem a tizenéves lányok, hanem a zárt, tabukkal és szeretetlenséggel átitatott családokon belül a rabszolgaként, de legalábbis megtűrt személyként jelenlévő asszony van a legrosszabb helyzetben. Ez a változás azért következett be, mert a már elérhető segítség a független nők számára sokkal inkább hozzáférhető, mint egy családos, gyermekei elvesztésétől féltő és gyermekeiről folyamatosan gondoskodni köteles, egzisztenciális fenyegetettségben élő családjának számára. Mivel a gyermekes anyáknál az elkövetés egyik fő motívuma a saját gyermek(ek) elvesztésétől való félelem, ezért felülvizsgálandó lenne az a bírói gyakorlat, miszerint – míg a gyermekbántalmazást akár éveken keresztül elkövetők esetében a bíróságok nem érintik a szülői felügyeleti jogot, addig – ezekben az esetekben gyakorlatilag automatikusan szüntetik meg az anya szülői felügyeleti jogát élő gyermekei vonatkozásában is, ezzel súlyosan traumatizálva az ártatlan és veszélyeztetetté vált gyermekeket.

Ritter Ildikó:

A büntetési gyakorlat szigorodása a kábítószer-kereskedelem esetében

A kutatás a 2017. évi kriminálstatisztikai adatokon alapuló országos, kínálati oldali kábítószer-bűncselekmények mintáján végzett vizsgálat. Az eredmények alapján az egy ügyre jutó szabadságvesztés-büntetés időtartama átlagosan 4 év 2 hónap volt. A legrövidebb ítélet 5 hónap, a leghosszabb tizenhárom év; a szórás pedig 26 hónap, azaz 2 év 2 hónap volt. Vonatkoztatási rendszerként annak a 2012-ben végzett vizsgálatunknak az adatállományát és eredményeit használtuk, amelynek tárgyát a 2007–2011 között, szintén a kínálati oldali kábítószer-bűncselekmények miatt indult eljárások alkották. Ebben a vizsgálatban az egy ügyre jutó szabadságvesztés-büntetés időtartama átlagosan ugyancsak 4 év és 2 hónap volt. A mintában a legrövidebb ítélet egy év, a leghosszabb tíz év; a szórás pedig valamivel kisebb volt a jelenlegi kutatásban tapasztaltnál (23 hónap).

Az idei kutatásban szereplő ítéletekben az elkövetett cselekmény tárgyi súlya és az elkövető kriminális előélete, valamint személyisége is meghatározó jelentőséggel bírt, ahogy az eljáró hatósági személyek jogértelmezése is hozzájárult az erősen differenciált büntetés-kiszabási gyakorlathoz. Mindezek alapján kijelenthető, hogy az elmúlt 10 évben a kábítószer-kereskedelem esetében összességében nem szigorodott a büntetés-kiszabási gyakorlat, azonban az észlelt kábítószer-bűncselekmények mintázata országos szinten eltérő. Egyrészt azért, mert adott megyékben azok földrajzi, szociális és gazdasági jellemzőinek leképződéseként sajátos kábítószer-bűnözés terjedt el, másrészt mert a nyomozó hatóság gazdasági, emberi erőforrás lehetőségei, illetve eltérő bűnüldözési érdekek vagy célok miatt eltérő típusú kínálati oldali kábítószer-bűncselekményeket észlel. Mindehhez hozzájárul, hogy az eljáró hatósági személyek jogértelmezése, az ügyész és bíró munkakapcsolata, illetve a drogpiaccal és a drogpiacon szereplőkkel kapcsolatos ismeretei, attitűdje is különböznek.

A kiszabott büntetések változatosságának egyik hátránya lehet, hogy veszélyezteti a jogegység és a jogbiztonság érvényesülését. Ugyanakkor mind a társadalom, mind a jogrendszer egészére nézve járulékos előnyök is megfigyelhetők: az ítélezési gyakorlat, illetve a Kúria jogegységi határozatai rövid távon „magukhoz igazítják”, formálják a jogalkalmazást, közvetve, hosszú távon pedig befolyásolják a jelenséggel kapcsolatos jogi gondolkodást és jogalkotást. Összességében a differenciált jogalkalmazás a társadalmi változásokhoz igazodó szükségszerű jogfejlődést szolgálja.

Nagy László Tibor:

A sportrendezvények biztonsági kérdései, különös tekintettel az UEFA EURO 2020 labdarúgó Európa-bajnokság előkészületeire

A kutatás a sportrendezvények aktuális biztonsági kérdéseit tekintette át, kiemelt figyelemmel a 2020-as labdarúgó Európa-bajnokságra, illetve ennek kapcsán az Európa Tanács Nézőtéri Erőszakkal és Nem Megfelelő Viselkedéssel Foglalkozó Állandó Bizottságának hazánkban tett konzultatív látogatására.

A 2020-as labdarúgó Európa-bajnokság során négy – várhatóan teltházas – mérkőzésre kerül sor a 2019. november 15-én átadásra került új Puskás Ferenc Stadionban, Magyarország legnagyobb befogadóképességű sport-, illetve zenei rendezvények

lebonyolítására egyaránt alkalmas létesítményében. A rendkívül nagyszámú, gyakran ellentétes érzelmű, jelentős részben külföldi szurkoló jelenléte, közlekedése, elhelyezése, szurkolói zónák kialakítása és működtetése a mérkőzések lebonyolításán túl is komoly biztonsági kihívást jelent a szervezőknek és a rendfenntartó szervezeteknek.

A sportrendezvények biztonsága az elmúlt években sokat javult a változó jogszabályi környezet, az infrastrukturális beruházások, a technikai fejlesztések és nem utolsósorban az új biztonsági filozófia hatására. A Sporttörvény, a Büntető Törvénykönyv, a rendőrségről, illetve a szabálysértésekről szóló törvények, valamint az alacsonyabb szintű jogszabályok módosításával a korábbi hiányosságok kiküszöbölését célzó átfogó szabályozás történt, amelynek keretében a Magyar Labdarúgó Szövetség is megalkotta biztonsági stratégiáját, összhangban a hatályos magyar jogszabályokkal, valamint a FIFA- és UEFA-követelményekkel. A biztonság-biztosítás-szolgáltatás hármas rendszerében az új szemlélet integráltan kezeli a stadionbiztonság, a megelőzés, a kommunikáció, valamint a személy- és vagyonbiztonsághoz nélkülözhetetlen infrastrukturális feltételek kérdését. Ennek hatására a szervezés és a rendezés minősége javult, a biztonsági események száma nem nőtt, súlyosságuk fokát csökkent, annak ellenére, hogy a sportrendezvények biztosítása során igénybe vett rendezői létszámot mintegy negyedével sikerült csökkenteni.

Mindazonáltal néhány területen célszerűnek látszik további fejlesztés, illetve a szabályozás átgondolása. Ezek közé sorolható a sportrendezvények látogatásától eltiltás, kitiltás, kizárás, illetve a beléptetés hatékonyabb és racionálisabb érvényesítése, a sportrendezvények biztonsági szempontból történő háromfokozatú minősítésének megreformálása, a spotterek (rendőri kapcsolattartók) tevékenységének fejlesztése, valamint a pirotechnikai termékek jogellenes használatának eredményesebb megakadályozása.

Kó József:

Tendenciák a nemzetközi bűnözési adatokban

A tanulmány a különböző régiók országaiban vizsgálja a regisztrált bűncselekmények, a rendelkezésre álló bűnügyi statisztikák alapján a jelenleg érvényesülő trendeket. Az adatok elemzése alapján megállapítható, hogy a különböző gazdasági fejlettségű országok, régiók esetében eltérő tendenciák érvényesülnek. A fejlett gazdasággal rendelkező országok (USA, Kanada, Japán, az uniós országok többsége) esetében csökkenő tendencia érvényesül. Az USA-ban 1990-től kezdődően csökkenő bűnözési adatokkal találkozhatunk. A többi fejlett országban is hasonló tendenciával találkozhatunk, a csökkenés kezdetében van némi eltérés, de jelenleg a legtöbb ebbe a csoportba tartozó ország esetében csökkenő bűnözési adatokat regisztrálnak. A fejlődő országok esetében ezzel ellentétes irányú növekvő trend érvényesül (Kínában, az afrikai országok többségében, a dél-amerikai és délkelet-ázsiai országokban). Jelenleg tehát két trend érvényesül: egy csökkenő a fejlett ipari országok esetében és egy növekvő a fejlődő országokban. A vagyon elleni bűncselekmények és az erőszakos bűntettek adatai eltérően viselkedhetnek.

Kó József:

Az infláció és a vagyoni elleni bűncselekmények összefüggése

A bűnözés, különösen a vagyoni elleni bűnözés okainak és gyakoriságának magyarázatára felhasználhatóak a közgazdaságtanban kidolgozott elméletek is. A tanulmány az egyik fontos makrogazdasági mutató, az infláció, és a vagyoni elleni bűnözés kapcsolatát vizsgálja. Az első részben az elméleti összefüggéseket mutatja be: miként hat az árváltozás a gazdasági élet szereplőinek döntéseire és stratégiájára. A második rész a magyarországi statisztikai adatok felhasználásával empirikusan igazolja a kapcsolatot a vagyoni elleni bűnözés gyakoriságának változása és az infláció alakulása között.

A hazai adatok elemzése után a nemzetközi szakirodalomban fellelhető hasonló empirikus vizsgálatok eredményei kerülnek ismertetésre. Mind a hazai, mind a nemzetközi eredmények azt támasztják alá, hogy erős kapcsolat van az infláció alakulása és a vagyoni elleni bűncselekmények gyakorisági mutatói között. Ez azt jelenti, hogy az inflációs ráta felhasználható a bűncselekményszámok jövőbeli alakulásának előrejelzésére. A magasabb infláció nagyobb bűnözési gyakoriságot fog generálni. Másrészt a bűnmegelőzési politika egy újabb gazdasági eszközzel is gyarapodhat. Az infláció csökkentésével, vagy szinten tartásával csökkenteni lehet a vagyoni elleni bűncselekmények gyakoriságát.

Barabás A. Tünde:

Viktimizáció és félelmi attitűdök: Empirikus vizsgálat egyetemi hallgatók körében

A kutatás, amely a hallgatók korábbi viktimizációját, bűnözéstől való félelmét és a bűnmegelőzés érdekében tett intézkedésekkel kapcsolatos véleményét méri fel, két felsőoktatási intézmény hallgatói körében zajlott: Magyarországon a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karán, valamint az Egyesült Államokban a Kaliforniai Lutheránus Egyetem (CLU) hallgatóinak részvételével. A kérdéssor összeállításakor elsősorban a nemzetközi áldozatvizsgálatok (ICVS) kérdéseit vettük alapul.

Az önkéntes részvételen alapuló vizsgálatban a magyar diákok 128, a kaliforniaiak 62 kérdőívet töltöttek ki. Korábbi áldozattá válásról a válaszolóknak csak igen kis része számolt be, ezért a kérdések viktimizációs szempontú elemzését nem láttuk célravezetőnek. A bűnözéstől való félelmet elsősorban az attitűdkérdésekkel történő összefüggésükben vizsgáltuk.

A vizsgálat eredményei összességében azt mutatták, hogy az amerikai egyetemi hallgatók jobban bíznak a hatóságokban és szignifikánsan elégedettebbek egyetemi szakukkal, mint a magyar diákok. Ezt a fajta pozitív hozzáállást erősíti, hogy kevésbé félnek a lakóköznyezetükben sötétedés után az utcán sétálni, illetve egyedül otthon lenni sötétedés után. A magyar válaszadókhoz képest nem szívesen laktaknak mások – biztonságosabb – környéken. Az attitűdjeiket vizsgálva kiderült ugyanakkor, hogy bár kevésbé félnek a bűnözéstől és erősebb a szubjektív biztonságérzetük, mégis jóval szigorúbban látják a bűnözés és a büntetés egyes kérdéseit. Így inkább egyetértenek azzal az állítással, hogy „több szigorú törvény és kényszerítő eszköz kellene a rendzavarások megfékezésére”, mint a magyar diákok; és inkább egyetértenek az állítással, hogy „az erőszakos

bűncselekmények elkövetőit visszaesés esetén nagyon hosszú börtönbüntetésre kell ítélni”, ami azt is mutatja, hogy jobban bíznak a szabályozás és a büntetés hatásában. Ez egyrészt a hatóságok iránti bizalom mértékét is tükrözi, hiszen a jogi szabályozás a végrehajtás nélkül értelmezhetetlen, másrészt félelmet csökkentő tényezőnek is tekinthető. Gondolkozásukat tekintve jóval büntetés pártibbnak tekinthetők. Ez derül ki például azokról a kérdésekből is, amelyek a fiatalkorú erőszakos elkövetőkre, valamint a büntetés általános elrettentő hatására vonatkoznak. Az amerikai diákok szignifikánsan inkább egyetértenek az állítással, hogy *„azokat a fiatalkorúakat, akik erőszakos bűncselekményeket követnek el, ugyanúgy kell büntetni, mint a felnőtteket, beleértve a hosszú időtartamú börtönbüntetéseket is”*, valamint azzal, hogy *„a megszegyenüléstől való félelem jelentős visszatartó erő”*.

Összességében a kutatásból az derült ki, hogy az egyetemisták körében minél inkább fél valaki a környezetében, annál kevésbé hisz abban, hogy a rendőrség megbirkózik a bűnözéssel kapcsolatos feladatokkal (legerősebb korrelációs mutató). Akik inkább félnek, azok kisebb mértékben, de szkeptikusak abban a tekintetben is, hogy például az országhatárokon emelt kerítés és a határok megerősítése visszavetné az illegális migrációt, vagy az állam meg tudna óvni a terrorizmustól. Emellett az elkövetők számára alkalmazott rehabilitációs, reintegrációs, „nevelő célzatú” programok hatékonyságában sem bíznak. A félelmi attitűdök, illetve a bizalmatlanság inkább jellemzik a magyar válaszadókat, szemben az amerikaiakkal, akik inkább optimisták. Ezen összefüggések okainak feltárása különösen fontos a magyar oktatási rendszer, illetve annak alakítása szempontjából.

Barabás Tünde – Virág György – Szigeti Ákos:

A női bűnözés jellemzői és trendjei

A kriminológia máig nem tudott egységes, általánosan elfogadott elméleti keretet felállítani a nők bűnelkövetők közötti alacsony arányának magyarázatára. Az általunk feldolgozott magyar nyelvű szakirodalom a jelenséget elsősorban a nők társadalmi szerepével hozza összefüggésbe, míg az újabb, angol nyelvű kutatások a férfi és női bűnelkövetés jellemzőinek eltérő jellegére hívják fel a figyelmet. A fókuszban álló evolúciós pszichológiai megközelítés szerint, míg a férfiak erőszakos bűnözésének hátterében a reprodukтивitásért folytatott egymás közötti versengés áll, addig a nők – a saját reprodukтивitásuk lehetőségének megőrzése, testi épségük védelme érdekében – éppen ezekben a bűncselekményekben maradnak el leginkább a férfiaktól. Kutatásunkban a szakirodalom áttekintése mellett európai és hazai hivatalos bűnügyi statisztikai adatokat vizsgáltunk, valamint egy korábbi, emberöléssel foglalkozó kutatás adatbázisának másodelemezését végeztük el. Eredményeink megerősítik, hogy

- a nők aránya a büntetőeljárás előrehaladtával egyre csökken,
- a nők jellemzőn kisebb súlyú, család-jellegű bűncselekményeket követnek el, valamint
- az erőszakos bűnözésben alig vesznek részt.

Mind az összes bűncselekmény, mind a személy elleni erőszakos bűncselekmények körében a férfi elkövetőkre jellemzőbb a büntetett előélet és a befolyásolt tudatállapotban való elkövetés. A személy elleni erőszakos bűncselekményeknél kiemelendő továbbá, hogy a női bűnelkövetők között nagyobb arányban vannak jelen a fiatalkorúak, mint a férfi bűnelkövetők esetében, és ez az arány az elmúlt időszakban – főleg a testi sértéseknél –

jelentősen növekedett is. Az emberölésekkel foglalkozó kutatás adatbázisának másodelemzése pedig valamelyest megerősítette az evolúciós pszichológia életkor-bűnözés görbére épített, a férfi és a női bűnözés közötti eltéréseket magyarázó elméletét.

Vókó György:

Az effektivitás és a legalitás tényezői az európai szankció-végrehajtásban, különös tekintettel a visszaeső bűnelkövetés elleni küzdelemre

A kutatás a Magyarországon és Európa-szerte megváltozott büntetés-végrehajtási jog szerepének felismeréséhez fűződő elméleti és gyakorlati jelentőségre kívánta felhívni a figyelmet. Mindez folyamatosan teljesebbé válik a társadalmi akarat, a gyakorlati igények és az ezek feldolgozására kész tudomány, továbbá a megnövekedett emberi jogi elvárások talaján. A tanulmány sajátos megközelítésből vizsgálja, hogy ennek – a reneszánszát élő – tevékenységnek van-e már mérhető hatása a visszaeső bűnözés elleni komplex küzdelemben, és ha igen, melyek ennek főbb irányai? A hatékonyság és a törvényesség ebben komplementer, egymást kiegészítő elemek.

A kutatás abból indult ki, hogy a – valamennyi büntetőjogi jogkorlátozást tartalmazó szankció végrehajtásának szabályozását tartalmazó – büntetés-végrehajtási jog minden jogállamban elismerten érdemi részét képezi a teljes büntető felelősségre vonási folyamatnak.

Európában és Magyarországon is a bűnözés csökkenő tendenciája tapasztalható. A regisztrált többszörös vagy erőszakos visszaeső bűnelkövetők számarányát tekintve azonban a csökkenés kisebb arányt mutat a többi visszaesői adatokhoz képest. Az adatok szerint a súlyosabb megítélésű bűncselekményeket elkövetők a többi bűnelkövetőhöz viszonyítva erőteljesebben vannak jelen a bűnelkövetői „utánpótlásban”. Azaz velük kapcsolatban kell megtalálni az eddigieknél hatékonyabb módszereket, amelyek a jövőben is erősíthetik a törvénytiszteletet.

A büntetésnek visszatartó ereje van, a törvényes és humánus büntetés-végrehajtás pedig hozzájárulhat a bűnözés csökkentéséhez. A kriminalitás okainak komplex elemzése, a hatékony eszközök és módszerek keresése folyamatos feladat. Nehezen képzelhető el előrelépés a tudomány és a gyakorlat együttműködése nélkül.

Valamennyi bűnügyi tudománynak (büntető anyagi, eljárási és végrehajtás jog, kriminológia stb.) fő küldetése az ember tisztelete, akkor is, amikor a sértett védelmére siet, de akkor is, amikor az elkövetőket szankcióval sújtja. Ebben az összefüggésben különös felelőssége van a büntetés-végrehajtási jogtudománynak, amelynek elméleti fundamentumai összecsengenek az anyagi és eljárási dogmatika tételeivel, de nem azonosak azokkal.

A reintegrációs cél magába foglalja a motivációs tényezőktől a fokozatosságon és a progresszivitáson át, minden olyan programot, tevékenységet, amely elősegíti, támogatja a társadalomba visszailleszkedés hatékonyságát, a visszaesés esélyének minimalizálását, de akár kizárását is.

A büntető és igazgatási felelősségre vonás hatálya alá került személyek jogainak biztosítása – a jogi egyensúly helyreállítása mellett – a (jog)szabálytisztlő társadalomba való visszatérést segíti elő.

Jogállami alaptörvényi igény, hogy a bűnelkövetőktől meg kell védeni a többi embert – hiszen senkinek a magatartása nem ütközhet embertársainak ugyanolyan és éppúgy tiszteletben tartandó szabadságába és jogaiba –, ugyanakkor a bűnelkövetés szankcionálását jelentő jogkorlátozásnak meg kell felelnie az emberi jogok védelmével kapcsolatos garanciális elvárásoknak és a törvényesség követelményének.

Az egyes államok élnek azzal a lehetőséggel, hogy az elítéltek kedvező magatartásváltozásait a szankciók enyhítése kíséri. Mind nagyobb teret nyernek a szabadságvesztés alternatívái, például a nyomonkövethetőség, az elektronikus felügyelet, a feltételes szabadság, a bezártság rövidítése. Ám felmerülhetnek olyan kérdések, hogy megfelelőek-e a végrehajtási szabályok, mennyire távolodhat el az elviselt ítélet a meghozott ítélettől, milyen hatása lehet ennek a büntetéskiszabásra? E kérdések vizsgálatakor tekintettel kell lenni arra, hogy a büntetés enyhítése nem járhat a szankcióval fenyegetés visszatartó erejének csökkenésével.

Kiss Anna:

Büntetőeljárás az elméletben és a gyakorlatban III.

A több évre tervezett kutatás 2019-ben az új büntetőeljárás törvény (Be.) kapcsán a kényszerintézkedéseket elemzi. Látszólag érdemi változás a jogszabály e részénél nem történt: bár néhány kényszerintézkedés más nevet kapott, de a mögöttes szabályok nagy része megmaradt. A látszólagos változatlanság mögött azonban tartalmi elemzésre okot adó olyan új megoldások figyelhetők meg, amelyek a tisztességes eljárás kritériumainak nem mindig felelnek meg. A kutatás egyrészt ezekre mutat rá, másrészt pedig *A személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedések* részénél – ami a kutatásról készült zárótanulmány első fele – a strasbourgi gyakorlatot példákon keresztül bemutatva hangsúlyozza, hogy a régi hibákat az új Be. alapján is el lehet követni.

A kutatásról készült tárgyevi zárótanulmány azokat a kapcsolódási pontokat is keresi, amelyek összekötik a büntetőeljárás a büntetés-végrehajtással. A büntetés-végrehajtással kapcsolatos jogi szabályozás ugyanis részben a büntetőeljárás kódexben, nagyobb részben pedig a büntetés-végrehajtásról szóló törvényben helyezkedik el.

A kutatás fontos megállapítása ezért, hogy egy-egy jogterület önmagában nem vizsgálható, hanem mindig ki kell tekintenünk más jogágak szabályozási rendszerére is. A különböző törvények ugyanis kölcsönösen hatnak egymásra. Igaz ez a Bv. kódexre és a Be. törvényre is, de a legfontosabb kapcsolódási pontot a kutatás szerint a strasbourgi joggyakorlat jelenti. Az elemzett döntésekből kiderül, hogy az egyes országokban nem egységesek a fogva tartás körülményeire és a fogvatartotti jogok biztosítására vonatkozó előírások, ugyanakkor az EJEB igyekszik egy ún. minimumszintet meghatározni, amelynek során tekintetbe veszi az eset összes körülményét, a kifogásolt bánásmód időtartamát, annak fizikai és mentális hatásait, az áldozat nemét és egészségi állapotát.

A zárótanulmány második része a vagyont érintő kényszerintézkedéseket elemzi, különös hangsúlyt helyezve az új jogintézményekre, illetve a régiek új szabályozására. Utóbbiak tekintetében például a vagyonvisszaszerzés új szabályait vizsgálja a kutatás, az előbbieknél pedig az új típusú vagyoni formák biztosításának jogintézményeit, amelyek mögött a közismert virtuális vagyonelemek jelennek meg (bitcoin, illetve digitális/elektronikus fizetési eszköz). Az elektronikus pénz lefoglalása és az elektronikus pénz zár alá vétele is lehetővé vált az új Be.-ben, így a kutatás ezekre a jogintézményekre is kiterjed.

Barabás Tünde – Kiss Anna:

A sértett szerepének változása a Be. új jogintézményei kapcsán

A két évre tervezett kutatás az új jogintézményeket egyaránt vizsgálja a kriminológia felől és büntetőeljárás jogi szempontból. A kriminológiai szempontú megközelítés elsősorban a sértetti részvétel, különösen a resztoratív eszközök alkalmazhatóságának változásait vizsgálta az új Be. rendelkezéseinek tükrében. Ennek során figyelemmel volt az Európa Tanács Igazságszolgáltatás hatékonyságát vizsgáló Európai Bizottsága (CEPEJ) korábbi vizsgálatának megállapításaira; a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról szóló 2012/29 EU irányelvre; valamint a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, továbbá az Európa Tanács Miniszteri Bizottság R(99) 19. számú, a büntetőügyekben folytatott közvetítésről szóló ajánlására. A büntetőeljárás-jogi vizsgálat ebben az évben áttekintette a sértettre vonatkozó új jogintézményeket, és részletesen elemzi a kiskorú áldozatokra vonatkozó új szabályozást. A kutatás jogösszehasonlítást végezve megállapítja, hogy a kiskorú áldozatokra vonatkozó pluszjogok nem az új Be. sajátosságai, azok egy része a gyermekbarát igazságszolgáltatás megteremtésére vezethető vissza, más része pedig a 2012. évi EU irányelvre, mely utóbbit 2015-ig kellett beépítenünk a büntetőeljárás törvénybe.

B) AZ ÜGYÉSZSÉG ÁLTAL KEZDEMÉNYEZETT MUNKATERVI KUTATÁSOK

B/1. A Legfőbb Ügyészség által kezdeményezett kutatások

Farkas Krisztina – Kerecsi Klára:

Az integritásvizsgálatok nemzetközi szabályozása, a pozitív eredménnyel járó integritásvizsgálatokat követő gyakorlati intézkedések a nyomozási és ítélezési gyakorlat tükrében, ezek tapasztalatainak a magyarországi tapasztalatokkal történő összehasonlító vizsgálata

A korrupció elleni harc területén az utóbbi évtizedekben új utak, megoldások jelentek meg világszerte. Az integritásteszt ezen megoldások egyike. Magyarországon az integritástesztnek megfelelő rendészeti eljárás az ún. megbízhatósági vizsgálat, amely immár nyolc éves múltra tekinthet vissza. Az eljárás közvetlen és közvetett módon hozzájárul a korrupció – elsősorban a hivatali korrupció – visszaszorításhoz, a jogi garanciákkal kiépített vizsgálat „jó magyar gyakorlattá vált”, határfoka tovább növelhető a jogszabályi keretek felülvizsgálatával.

Az integritásteszt az Amerikai Egyesült Államokból eredő, angolszász területen gyökeret verő, Kelet-Közép-Európára jellemző eljárás. Kevés állam él ezzel a típusú korrupciós megelőzési eszközzel. Dogmatika szempontból kiforrotlan jogintézményről van szó, kidolgozása a jogtudomány előtt álló feladat. Két jogterület – a rendészet és a büntetőeljárás-jog – területét érinti.

A korrupcióból kiinduló koncepcionális alapvetést követően sor került az integritás és az integritásteszt fogalmánk, céljának vizsgálatára. A kutatás áttekintette a hazai megbízhatósági vizsgálat bevezetésének indokait, a hatályos szabályozás alapjait, kitért a Legfőbb Ügyészség által 2017-ben és 2018-ban végzett vizsgálatok eredményeire, a megbízhatósági vizsgálatokkal kapcsolatban felmerült problémákra és megoldásokra, majd empirikus kutatás keretében tárta fel a gyakorlatot.

A külföldi megoldások vizsgálata során hasonlóságok és eltérések figyelhetők meg. Szélesebb körű tapasztalatról az angolszász államokban beszélhetünk, hiszen ott az 1990-es évek elejétől kezdve alkalmazzák. A kelet-közép-európai megoldások a 2000-es évek elejétől jelentek meg, így közel egy-két évtized alapján lehet értékelni a működésüket. A szabályozások közül ki kell emelni a román megoldást, amely híres a sikerességéről. Megfigyelhető, hogy a végrehajtás sajátos rendészeti szerv hatáskörébe tartozik. Közös jellemző továbbá, hogy a tesztet végző szerv egy szimulációs helyzetet hoz létre, amelyben a célszemélyt olyan, a munkavégzése során is lehetségesen előforduló helyzet elé állítja, amiben felmérheti, hogy korrupcióra lehetőséget adó körülmények között megszegi-e a munkája ellátására irányadó jogszabályokat. A részletszabályozásokban azonban lényeges különbségek találhatók.

Tilki Katalin:

A természetkárosítás bűncselekménye felderítésének és vizsgálatának kérdései

A Legfőbb Ügyészség által kezdeményezett kutatás célja, hogy áttekintést adjon a természetkárosítás bűncselekménye felderítésének és vizsgálatának problémáiról. Emellett arra keresi a választ, hogy miért kerül sor a gyakorlatban a feljelentések elutasítására, illetve a nyomozások megszüntetésére, milyen nehézségek és „buktatók” jelennek meg a nyomozás során.

A kutatás alapját olyan, 2011 és 2017 közötti büntetőügyek képezték, amelyeket megadott szempontok szerint, ügyszámok alapján a megyei főügyészségek küldtek meg számunkra. Ennek során összesen 85 ügy került áttekintésre.

A tanulmány ismerteti a témával kapcsolatos statisztikai adatokat, a természetkárosítás hatályos büntetőjogi szabályozását, a procedúrát gátló körülmények eljárési kódex szerinti előírásait, valamint a 2019-ben lefolytatott empirikus kutatás eredményeit.

A jogesetek alapján megállapítható, hogy az ügyek 79 százalékában az ügyészség, 18 százalékában pedig a rendőrség szüntette meg a nyomozást. Feljelentés elutasítására az esetek 3 százalékában került sor. A nyomozás megszüntetésére legtöbbször azért került sor, mert az ügyészség úgy látta, hogy a gyanúsított cselekménye már nem veszélyes, vagy olyan csekély fokban veszélyes a társadalomra, hogy a törvény szerint alkalmazható legenyhébb büntetés kiszabása, vagy más intézkedés alkalmazása is szükségtelen, ezért megrovást alkalmaztak; illetve büntethetőséget kizáró ok – tévedés – állt fenn.

A büntetőeljárás leggyakrabban gyógyhatású készítmények engedély nélküli behozatala, védett/ fokozottan védett madarak elpusztítása, fészkelőhelyek megsemmisülése, valamint Natura 2000 területen engedély nélküli tevékenység (földmunkavégzés, talajátalakítás) végzése miatt indult. Olyan esetek is előfordultak, amikor fokozottan védett halak kifogására vagy jogosulatlan fakitermelésre került sor. Néhány esetben a

nyomozást gátolja egyrészt az időmúlás, ami a bizonyítást nehezíti; másrészt a megfelelő monitoring-vizsgálatok hiánya.

Ezekben az ügyekben kulcsfontosságú a fogalmak tisztázása, a háttérjogszabályok megfelelő ismerete, valamint igazságügyi szakértők kirendelése és szakmailag megalapozott vélemény beszerzése.

Különösen lényeges a természetvédelmi témájú tájékoztatás, a megelőzés. Sokat segítené a szakembereknek a nemzeti parkoknál végzett rendszeres monitorozás, valamint a meghatározott időnként történő egyedszám-felmérés.

Tilki Katalin:

A jogerős felmentő ítélettel befejezett állatkínzásos ügyek elemzése

A Legfőbb Ügyészség által kezdeményezett kutatás célja, hogy áttekintést adjon a jogerős felmentő ítélettel befejezett állatkínzásos ügyekről, jogesetek bemutatásán és elemzésén keresztül. A kutatás alapját olyan, 2015 és 2018 közötti büntetőügyek képezték, amelyeket megadott szempontok szerint a megyei főügyészségek küldtek meg számunkra. Ennek során összesen 14 ügy került áttekintésre. A tanulmány ismerteti a témával kapcsolatos statisztikai adatokat, az állatkínzás hatályos büntetőjogi szabályozását, a felmentő ítélet szabályozásának lényegét, valamint a 2019-ben lefolytatott empirikus kutatás eredményeit.

A kutatás alapjául szolgáló 14 ügyből 7 esetben bűncselekmény, ötben bizonyítottság hiánya miatt került sor a vádlottak felmentésére. A fennmaradó egy-egy esetben büntethetőséget kizáró ok (végszükség) állt fenn, illetve az állatkínzás bűncselekmény nem a terheltek követték el. A másodfokú bíróság négy ügyben helyezte hatályon kívül a járásbíróság ítéletét és utasította az elsőfokú bíróságot új eljárás lefolytatására, egyszer pedig az ítélőtábla helyezte hatályon kívül a másodfokú bíróság ítéletét és utasította új eljárás lefolytatására. Ezekben az ügyekben nem egyszer kérdőjeleződött meg a tanúk szavahihetősége; előfordult olyan ügy, amelyben a nyomozás kezdeti szakaszában elkövetett hibát később már nem lehetett helyrehozni; voltak olyan ügyek is, amelyekben az derült ki, hogy a bíróság mérlegelése, okfejtése téves volt, nem volt figyelemmel a logika szabályaira, illetve hiányosan teljesítette indokolási kötelezettségét.

A fentiekben túl kérdésként vetődött fel, hogy milyen magatartás tekinthető indokolatlan bánásmódnak, a vádlott magatartása mikor esik a közigazgatási vagy büntetőjogi szankciórendszer hatálya alá, mit jelent pontosan a különös szenvedést okozó állatkínzás, mi minősül különös szenvedés okozásának, továbbá a hanyag bánásmód mikor valósítja meg az állatkínzás vétségét.

Összességében leszögezhető, hogy ezekben az ügyekben különösen lényeges a korai felderítés és a megelőzés. Minél később derül fény az esetekre, annál súlyosabb a következmény. A legnagyobb nehézséget az okozza, hogy objektív bizonyítékok nehezen szerezhetők be. Az ilyen típusú ügyekben rendkívül fontos a helyszíni szemle, valamint a hatósági állatorvos jelenléte. Nélkülözhetetlen, hogy jó minőségű fényképek készüljenek a helyszínről és az állatok állapotáról, továbbá az, hogy a nyomozó hatóság tagja a helyszínen tapasztalt tényeket pontosan írja le.

Windt Szandra – Deres Petronella:

Az emberkereskedelmi ügyek sajátosságai, a kizsákmányolás büntetőjogi, kriminológiai és szociológiai értékelése

Kutatásunk során többféle módszert alkalmaztunk: a nemzetközi és a hazai szakirodalom feldolgozása mellett elemeztük a rendelkezésre álló nemzetközi és hazai statisztikai adatokat, nemzetközi instrumentumokat, kerekasztal-beszélgetést szerveztünk, továbbá ügyészégi házi iratokat vizsgáltunk.

Az emberkereskedelem jellemzőinek, összefüggéseinek feltárása során a kutatónak nagyon nehéz dolga van. A magas látencia, valamint a rendelkezésre álló kevés adat híján nehéz a „valós” képet felvázolni. A 2012. évi C. törvény 2013. július elsejei hatálybalépését követően az új tényállás már többé-kevésbé megfelel a nemzetközi elvárásoknak, ám a jogalkalmazói gyakorlatban nehezen vált „népszerűvé”, így 2013 és 2017 között *összesen* 24 regisztrált emberkereskedelem miatti ügy volt. Azonban, ha kiterjesztjük a vizsgálandó tényállások körét: a kényszermunkát, a kerítést, a gyermekprostitúció kihasználását is megtekintjük, akkor sokkal magasabb érték látható, így már ezen társadalmi jelenség elterjedtsége a számokban is megmutatkozik. Az emberkereskedelem jelensége mögött meghúzódó okok mikro- és makroszociológiai elemzése ezért is volt szükséges. Kutatásunk aktualitását a 2018 októberében megszületett KSB 3771/2018/5-I- NF. 3889/2014/11-es számú Legfőbb Ügyészégi iránymutatás adta, amelyben többek között az emberkereskedelem esetében a kizsákmányolás és a kiszolgáltatott helyzet értelmezése, a kerítés bűncselekményétől való elhatárolása olvasható.

Az iratok bekérésekor a Btk. 192. § és 193. §-át, az emberkereskedelem és a kényszermunka tényállásait jelöltük meg, összesen 127 iratot bocsátottak a főügyészségek a rendelkezésünkre, ebből 122-t tudtunk elemezni, ötben más bűncselekmények szerepeltek.

Az általunk feldolgozott emberkereskedelemmel kapcsolatos iratok (85) között hat esetben azonos ügyről volt szó, amit mind megyei, mind fellebbviteli főügyészségekről megkaptunk. Így 79 ügyet mutatunk be: ezek kb. fele jogerős ítélettel zárult, nagy részük feljelentés elutasítással vagy nyomozásmegszüntetéssel (25) fejeződött be, csupán 16 esetben született bírósági ítélet. 38 ügyben az eljárás még *folyamatban van*: volt, ahol még csak előkészítő eljárás kezdődött, ahol még nem készült vádirat sem, külföldi jogsegély keretében történő megkeresés is előfordult, vagy nemzetközi nyomozócsoportok keretében itthon csupán kihallgatásokra került sor.

Az emberkereskedelem miatti közül csupán *kettőben* szerepelt munka célú, a többi szexuális célú kizsákmányolás volt. Emellett 37 kényszermunkát tartalmazó iratot vizsgáltunk. Ebből 12 iratban volt jogerős ítélettel befejezett, 21 a nyomozás megszüntetésével (13) vagy feljelentés elutasítással (8) lezárt ügy. Két esetben csak vádirat volt még, két esetben nem volt jogerős az ítélet. Borsod-Abaúj-Zemplén megyéből érkezett a legtöbb ilyen ügy: 12, ebből 10 az Ózdi Járási Ügyészegről, amely rendkívül jelentős arány és komoly problémára utal, amely további elemzést igényel.

Kármán Gabriella – Farkas Krisztina:

Nemzetközi együttműködés a bizonyítékok beszerzésében

A Legfőbb Ügyészség kezdeményezésére 2019-ben indult kutatás célja a nemzetközi bűnügyi együttműködés keretei között kimondottan a bizonyítékok más országokból (az Európai Unió országaiból és az azon kívüli országokból) történő beszerzésével kapcsolatos eljárás, az azzal kapcsolatos eredmények és a felmerülő problémák vizsgálata volt, a szakirodalom és a gyakorlati tapasztalatok segítségével. A vizsgálat különös figyelmet fordított az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2012. évi CLXXX. törvény módosításával a hazai jogba átültetett, az Európai Parlament és a Tanács 2014/41/EU (2014. április 3.) a büntetőügyekben kibocsátott európai nyomozási határozatról szóló irányelv (ENYH irányelv) alkalmazására. Tekintettel a jogintézmény újdonságára, a Legfőbb Ügyészség részéről felmerült az annak alkalmazásával, működésével kapcsolatos tapasztalatok gyűjtése, az eljárások jellemzőinek megismerése iránti igény, különös tekintettel a várt előnyökre.

A kutatás forrásai és módszerei többszintűek voltak. Az elméleti alapok összeállítása (I.) a jogszabályi háttér és a mértékadó hazai és külföldi szakirodalom áttekintésével történt. Erre épült az empirikus kutatás (II.): a vizsgálat tárgyát azok az ügyek képezték, amelyekben magyar hatóság megkeresése 2017. június 1. napját követően fordult külföldi hatósághoz jogsegélyre irányuló megkereséssel. A jogsegély keretében érkezett válaszok felhasználhatóságának vizsgálata érdekében ezen ügyek közül azok kerültek a vizsgálat körébe, amelyekben egyúttal 2018. december 31-ig vádemelés történt.

A Legfőbb Ügyészség 2019-ben szintén vizsgálatot folytatott az európai nyomozási határozat kibocsátása és végrehajtása tárgykörében, amelynek elsődleges célja az ügyészségi gyakorlat áttekintése volt. Az OKRI-ban zajló kutatás ezen túlmenően vizsgálta a jogintézmény alkalmazásával kapcsolatos egyéb tapasztalatokat is, így a külföldről beszerzett bizonyíték felhasználhatóságát, illetve tényleges felhasználását.

A témát érintő eddigi kutatások hasznosak, a különböző gyakorlati útmutatók, vizsgálatok feltárják az alapvető problémákat, összegyűjtik a tapasztalatokat és azok alapján kívánnak a gyakorlatban alkalmazható megoldásokat nyújtani. Mind a Legfőbb Ügyészség összefoglaló jelentése, mind az Eurojust és az EJM közös feljegyzése és közös útmutatója ezen az úton jár. A jogintézménnyel kapcsolatos kezdeti gyakorlati tapasztalatok kedvezőek. A magyar hatóságok által kibocsátott ENYH-kat vizsgáló kutatás eredményeképpen megállapítható, hogy az ENYH az irányelvben meghatározott célnak megfelelően működik, az abban előírt határidők és formai követelmények betartása, a hatóságok közötti kölcsönös bizalom és közvetlen ügyintézés révén a jogintézmény hatékony eszköznek bizonyul a bizonyítékok beszerzése során.

B/2. Megyei főügyészségek által kezdeményezett kutatások

Ritter Ildikó:

Az ismertté vált ittas állapotban elkövetett közlekedési bűncselekmények idősoros vizsgálata az 1978. évi IV. törvény és az új Btk. szabályozásának tükrében

„A sok, kis kockázatú ember által történő kismértékű viselkedésváltozás társadalmi szinten sokkal előnyösebb, mintha a magas kockázatú embereknek egy kis csoportja tanúsítana jelentős viselkedésváltozást.” Ez a közegészségügyi megközelítés Laurence Ross nevéhez fűződik, aki 1992-ben jegyezte le és a „*változás paradigmájaként*” nevesítette. A járművezetés és alkoholfogyasztás kapcsolatának értelmezése is számos vonatkozásban közegészségügyi elveken nyugszik: ennek alapján értékelik egyes közbiztonsági stratégiák sikerességét, hatásosságát. A közlekedésbiztonsági intézkedések, intervenciók sikerét a személyi sérüléssel járó, illetve a fatális balesetek számának alakulásával mérik, ezek szolgálnak indikátorként.

Ross „*változás paradigmája*” jól ráillik a hazai helyzetre. Jelen vizsgálat eredményei azt jelzik, hogy az elmúlt években Magyarországon (ahogy egész Európában is) az ittas állapotban okozott személyi sérüléssel járó és a fatális közúti balesetek száma úgy csökkent, hogy a Jellinek-képlet alapján számított alkoholbetegek hazai száma érdemben nem változott. Az ittas állapotban okozott személyi sérüléssel járó és a fatális közúti balesetek számossága relatíve kicsi a közúti ittas járművezetés vétségéhez képest, az elmúlt 10 évben pedig jelentős csökkenés detektálható. A hatóság által észlelt ittas járművezetés-vétségek száma 2013 óta enyhe, de folyamatos emelkedést mutat, ami a jelenség szabályozásából (kriminalizáció) adódó statisztikai adatmozgással hozható összefüggésbe. Ezt erősítik a nemzetközi ETSC vizsgálat eredményei is, amely szerint hazánkban enyhén ugyan, de emelkedik az 1000 főre jutó közúti alkoholtesztelések száma, miközben az ellenőrzéseken egyre kevesebb ittas járművezetőt találnak az eljáró hatósági személyek. Ez tovább erősíti az ESRA1 vizsgálat eredményeiből, illetve az ún. KSH-statisztikából levont következtetést is, miszerint a közúti járművezetők csoportja egyre tudatosabb Magyarországon, és a balesetek elkerülése érdekében egyre kevesebben kockáztatják, hogy alkoholos befolyásoltság alatt gépjárművet vezessenek. Tehát a Ross-féle paradigma, a „sok, kis kockázatú ember által történő kismértékű viselkedésváltozás hatása az eredményességre” – működik. A jelenlegi kampányok, közlekedésbiztonsági intervenciók és szigorodó ellenőrzések, szabályok és büntetések hatással voltak „sok, kis kockázatú járművezetőre”, ami statisztikailag mérhető eredményességet mutat a beavatkozások hatásosságának tekintetében. Ugyanakkor nem hagyható figyelmen kívül, hogy van a járművezetőknek egy olyan csoportja, amelyikre ezek az intervenciók nem bírtak befolyással: a rendszeres alkoholfogyasztó vagy alkoholbeteg járművezetők csoportja. A Ross-féle paradigma alapján a magas kockázatú emberek kis csoportjának jelentős viselkedésváltozása jóval kevésbé előnyös, így hazánkban is azt tapasztaljuk, hogy rájuk nem irányulnak kampányok, közlekedésbiztonsági intervenciók, sőt az őket érintő szabályozás sem változott érdemben az elmúlt két évtizedben. Ugyanakkor ők azok, akikre a törvényi szigor, a büntetések a legkevésbé hatnak. A függőségük kényszere erősebb a törvény szigorától és a büntetéstől való félelemtől, így bármilyen büntetéssel is sújtják őket – járművezetésétől eltiltás, végleges hatályú járművezetésétől eltiltás – azt ők többségében negligálják. Ez pedig azt eredményezi, hogy nem sikerül a hatóságoknak

kiszorítani őket a járművezetők közül, ami megnöveli a közlekedésbiztonsági kockázatukat.

A büntetőjogi szabályozás és a büntető igazságszolgáltatás rendszere önmagában nem képes megbirkózni az addikt járművezetők okozta kockázatokkal. A hazai közlekedésbiztonsági hatóságok adósai a társadalomnak az alkoholfüggő járművezetők közötti közlekedésből történő átmeneti, a gyógyulásukig tartó kizárásával. Ehhez a rendelkezésre álló technikai eszközökön túl több szakterület együttműködésére lenne szükség.

Póczik Szilveszter – Bolyky Orsolya – Sárík Eszter:

A migrációs válság kirobbanása után embercsempészség miatt indult büntetőügyekben a bíróságok büntetés-kiszabási gyakorlata

Kutatásunkban a 2015-ben bekövetkezett migrációs válságot követő ítélkezési gyakorlatot elemeztük az embercsempészség bűncselekményének vonatkozásában. A vizsgált 76 ítélet mindegyike anonim volt, ezért sok esetben nem adtak egyértelmű felvilágosítást az elkövetők adatairól, így ezekre csak következtetni tudtunk az ítéleti indokolásban foglaltakból. Az elkövetők döntő többsége fiatal felnőtt férfi, akiknek jelentős része egyedülállóként érkezett, sokuk kiskorú gyermek(ek) vagy a család egyéb tagjainak eltartásáról gondoskodott. Állampolgárságukat tekintve leggyakrabban szerb, román, ukrán és szlovák elkövetőkkel találkoztunk, akik jellemzően magyar nyelvismerettel (is) rendelkeztek, de magyar etnikai hovatartozásuk is szerepeltek a mintában. Az elkövetői csoportok tagjaiként tarthatók számon a migrációval szintén érintett személyek, főként afgánok, törökök, arabok, akik a tranzit- vagy befogadó ország nyelvét és a csempésztett személyek nyelvét is elfogadható szinten ismerik.

Az elkövetők többsége szakmával és/vagy érettségivel rendelkező személy volt, valamint akadt közöttük felsőfokú végzettségű is.

Az ítélkezési gyakorlatban – figyelemmel a bűncselekmény nemzetközi jellegére – a bünszervezetben elkövetés megállapítása volt az általános. Az első büntényes, önálló elkövetők és a bűnszervezetek esetében következetesen enyhe szankciót alkalmaztak, tipikusan felfüggesztett szabadságvesztést. A szigorú törvényi rendelkezések ellenére, az embercsempészség büntetésében bűnös, bünszervezetben elkövető vádlottak is viszonylag enyhe büntetésben részesültek (3-4 év fegyházban letöltendő szabadságvesztés-büntetés), amit az ügyészség minden esetben kifogásolt a fellebbezésében. A külföldi elkövetőket legalább négy év időtartamra kiutasították Magyarországról. A magyar elkövetők esetében általában jelentős összegű pénzbüntetés és vagyonelkobzás kiszabására is sor került. *Összességében* megállapítható, hogy a 2015-ös migrációs válság, valamint az embercsempészséghez fűzött büntetési tétel felemelése alapvetően nem eredményezett szigorúbb büntetés-kiszabási gyakorlatot. Feltehetően az elfogott és elítélt bűnelkövetők tipikusan nem a bünszervezetek vagy akár kisebb csoportosulások csúcsán álló vezetők voltak, hanem a hierarchia alacsonyabb fokán álló résztvevők. Az ítéletekben megállapított elkövetési magatartások, illetve maguknak az elkövetőknek a személyi körülményei sokszor szintén hányatott sorsokról, rendkívül nehéz élethelyzetekről tanúskodtak, amelyeket a bíróság is figyelembe vett a büntetések kiszabása során. Mindazonáltal a vizsgált ítéletekből egy egységes szemlélet rajzolódott ki, ugyanakkor a konkrét ügyeknek megfelelő, differenciált jogalkalmazói gyakorlatnak lehettünk tanúi.

Szabó Judit – Csapucha Bernadett:

A gyermekpornográfia büntetének jogalkalmazói gyakorlata, különös tekintettel a bűncselekmény tényállását megvalósító fiatalokra

A gyermekpornográfiával szembeni fellépés egyre nagyobb kihívást jelent, hiszen a technológiai fejlődésnek köszönhetően újfajta előállítási és terjesztési módok kerültek előtérbe, amelyekkel mind a jogi szabályozásnak, mind pedig a bűnüldöző szerveknek nehéz lépést tartaniuk. Büntetőjogunk 1997 óta szankcionálja a kiskorúakról készített pornográf felvételekkel kapcsolatos különböző elkövetési magatartásokat, amelyek köre azóta a nemzetközi jogi követelményeknek megfelelően egyre bővült.

Magyarországon több mint 10 évvel ezelőtt zajlott ilyen jellegű empirikus kutatás, ezért indokolt volt ismételtén górcső alá venni a gyermekpornográfia tényállását. A kutatás a Heves Megyei Főügyészség kezdeményezésére indult 2019-ben azzal a céllal, hogy a szakirodalom és a normatív háttér tükrében feltárja a gyermekpornográfia – illetve a korábbi Btk. alapján a tiltott pornográf felvétellel visszaélés – miatt indult büntetőeljárások és az azok alapjául szolgáló bűncselekmények főbb jellemzőit, különös tekintettel a fiatalok elkövetőkre. Fontos célkitűzése volt továbbá, hogy összefoglalja a gyermekpornográfia bűncselekményével kapcsolatos jogalkalmazói gyakorlat főbb tendenciáit, problémáit. Az empirikus kutatás keretében végzett aktavizsgálat tárgyát a 2016-ban vagy 2017-ben jogerős ítélettel lezárt büntetőügyek (n=178) képezték.

A kutatás eredményei közül kiemelés érdemel, hogy a fiatalok terheltek által megvalósított bűncselekmények általában mind az elkövetés motivációs hátterét és módját illetően, mind a sértettekkel való kapcsolat tekintetében jelentősen különböznek a „klasszikusnak” tekinthető bűncselekmények csoportjától. A büntetés-kiszabási gyakorlat kapcsán elmondható, hogy az elkövetők mindössze negyedét ítélték végrehajtandó szabadságvesztésre, míg a többi elkövető esetében a felfüggesztett szabadságvesztés, a fiatalok vonatkozásában pedig a próbára bocsátás dominált. Végrehajtandó szabadságvesztéssel általában azon vádlottakat sújtották, akik a gyermekpornográfiával halmazatban más, jellemzően súlyos szexuális bűncselekményt is megvalósítottak.

A tényállás alkalmazásával kapcsolatos problémák általában a közösségi hálózatok és az internetes kommunikáció rohamos fejlődéséhez, valamint a kiskorúak internetes szokásaihoz köthetők. A bizonyítás során az elkövető tudattartamának, a sértett életkorának, valamint a felvételek pornográf jellegének megítélése okozhat nehézséget, ez utóbbival összefüggésben az igazságügyi informatikai szakértők kirendelésének gyakorlatával kapcsolatban is felmerülnek problémák.

Garai Renáta:

A szexuális kényszerítés és a szexuális erőszak büntetének megítélése az országos gyakorlatban, különös tekintettel a „szexuális cselekmény” és a „kényszerítés” fogalmára

A kutatás tárgya a Btk. 196–197. §-aiban szabályozott szexuális kényszerítés és szexuális erőszak bűncselekmények megítélésének vizsgálata és a releváns fogalmak tisztázása, összekötve ezt az országos gyakorlati alkalmazással, a minősítési, halmazati, elhatárolási kérdésekkel, illetve a bűncselekmények egyéb jellegzetességeivel. A vizsgálat a 2017.

január 1-jétől 2017. december 31. között bírósági határozattal jogerőre emelkedett ügyekre terjedt ki, Magyarország valamennyi megyéjét érintően összesen 263 db akta feldolgozására került sor.

Az összesített adatok szerint a vizsgált időszakban az ügyek 84 százalékában szexuális erőszak elkövetése miatt álltak a vádlottak bíróság előtt, szexuális kényszerítés a bírósági ítéletekben 11 százalékos arányban fordult elő. Az ügyek 2 százalékában (6 eset) fordult elő, hogy a vádlott mind a szexuális erőszak, mind a szexuális kényszerítés bűncselekményét megvalósította, míg 3 százalék (7 esetben) egyéb bűncselekmény miatt fejeződött be a büntetőeljárás bírósági szakban.

A 263 vádlott közül 16-an nem önállóan, hanem társtettesként követték el a bűncselekményt (5 esetben a szexuális kényszerítést, a többiben az erőszakot). Ez a szám azonban nem egyenlő a szexuális cselekményeket elszennvedő sértettek számával, mert a vádlottak összesen 326 személy sérelmére valósították meg a bűncselekményeiket, 35 százalékban folytatólagosan.

A kutatás rámutat a jogi minősítéssel kapcsolatos problémákra, a bizonyítást nehezítő tényezőkre, számba veszi a tipikus halmazati bűncselekményeket, de foglalkozik az elkövetési helyszínekkel és módokkal, a büntetés kiszabási gyakorlattal, végül pedig az áldozatok és az elkövetők jellemzőivel, viszonyaival, s nem utolsósorban a köztük fennálló ismeretségi viszonyal.

A *vádlottak* 98 százaléka férfi volt, életkorukat tekintve főként a 26-50 év közötti korosztály jelent meg, és kétharmaduk ténylegesen letöltendő, végrehajtandó szabadságvesztés-büntetést kapott jogerősen.

A *sértettek* 16 százaléka férfi vagy kislány volt, 84 százalékuk pedig nő vagy kislánygyermek. A sértettek életkorát tekintve kirajzolódott az a tény, miszerint a vádlottak főként a legkisebb, legvédtelenebb korosztályt támadták szexuális cselekményeikkel: a sértettek 35 százaléka 12 éven aluli gyermek volt, 10 százaléka 12-14 év, míg 20 százalékuk 14-18 év közötti; vagyis a szexuális bűncselekménnyel érintett sértettek 65 százaléka kiskorú volt a bűncselekmény elkövetésekor.

Sajnálatos tényadat mutat rá a szexuális bűncselekmények körében a sértett és a vádlott hozzátartozói viszonyára: csupán 10 százalékuknál mondható el, hogy teljesen ismeretlen volt a támadó, azaz az esetek 90 százalékában a sértett és a vádlott valamilyen formában ismerték egymást. A sértetteket közel 40 százalékban a családtagjaik részéről érte a szexuális bűncselekmény, míg szinte ugyanilyen mértékű volt az ismerősök köréből kikerült személyek aránya. Emellett talán meglepő adat, de éppolyan veszély leselkedett a sértettekre a család jó barátja, valamint a szomszédok részéről (6-6 %).

Kiss Anna:

A járműipari fejlesztések (pl. önvezető járművek, biztonsági rendszerek stb.) várható hatása a közlekedési bűncselekményekre II.

A kutatás számos nemzetközi és hazai szakirodalom feldolgozására vállalkozott, és ezek elemzésével, valamint a kutató által szervezett két konferencia előadásainak felhasználásával, az azokon elhangzottak továbbgondolásával mutatja be a mesterséges intelligencia (MI) fejlődése kapcsán felmerülő problémákat, kiemelve ezek közül is az autonóm járművek által okozott balesetek felelősségi kérdéseit.

Az első kérdés, amit fel kell tennünk, hogy kell-e egyáltalán a jognak ezt szabályoznia, hiszen a hipotézis itt az, hogy a robotautók elterjedése esetén a közlekedési balesetek száma nagymértékben csökken.

Ha a büntetőjog nem mond le ennek a felelősségi kérdésnek a szabályozásáról, akkor azt kell eldöntenie, hogy baleset esetén kit büntessen meg. Magát a robotot nem tudja, hiszen a büntetőjog csak a bűnös, vagyis az elkövetőnek felróható (így csak az emberi) magatartást tekinti bűncselekménynek, ezért leginkább itt az ún. mögöttes felelősség kérdése jöhet szóba.

További feladat lesz a KRESZ szabályainak a módosítása, ha az autonóm járművek válnak a közlekedés főszereplőivé. Mivel a robotok csak a kódot értik, ezért ennek megfelelően kell módosítani a jogszabályokat. Az autonóm járművekkel kapcsolatos fejlesztések egyik fő területe a kutatás szerint éppen az, hogy az önvezető autók képesek legyenek felismerni és megérteni a közlekedési táblákat és az útburkolati jeleket, azaz lefordítani a KRESZ szabályait a saját kódjukra. Ezért elektronikus jelekkel és üzenetekkel kell helyettesíteni a közlekedési táblákat.

Kiss Anna:

A büntetőeljárás törvényben megjelenő ún. kommunikációs szabály beépülése az ügyészség büntetőjogi nyelvezetébe

A kutatás megállapítja, hogy a címében is megjelenő ún. kommunikációs szabály nem az új Be. sajátja, hanem már korábban beépült a jogszabályba, így a régi Be.-nek is része volt a 2015. évi CLI. törvény módosításában (régiben Be. 62/A. §). Az új Be. lényegében ezt átvette (új Be. 74. § (2) és (3) bekezdés).

A kommunikációs szabály 2015. november 1-jétől a Be. része, és megköveteli a jogalkalmazótól (a bíróságtól, az ügyészségtől és a nyomozó hatóságtól is), hogy a büntetőeljárásban részt vevő személlyel történő kapcsolattartás során törekedjen arra, hogy a büntetőeljárásban részt vevő személy a vele közölteket megértse és magát megértesse. Ennek érdekében a bíróságnak, az ügyészségnek és a nyomozó hatóságnak a kapcsolattartás során egyszerűen és közérthetően kell fogalmaznia, figyelembe kell vennie a büntetőeljárásban részt vevő személy állapotát és személyes jellemzőit, valamint meg kell győződnie arról, hogy a büntetőeljárásban részt vevő személy a vele szóban közölteket megértette-e, ennek hiányában a közlést meg kell magyaráznia.

A kutatás hipotézise: a Be. kívánalmi ellenére az eljárás résztvevői továbbra is kívülállónak érzik magukat az eljárásban. A kutatás a hipotézisben megfogalmazottakat alátámasztotta. Ennek bizonyítására a narratológia tudományának módszereit alkalmazta.

A jogalkalmazó a felvilágosítási kötelezettségének látszólag eleget tesz, hiszen erre a jogszabály kötelezi, de a hétköznapi világban ez többnyire a jogok és a kötelezettségek elhárításából áll, ezért a magánszemélyek sokszor tájékozatlanok maradnak; a bonyolult hivatalos nyelvből nem sokat értenek. A jogszabályi helyekre utalás továbbra sem közérthető, a tájékoztatás így szövevényes szabályok rendszerének tűnik. A büntetőeljárás bármelyik szakaszát tekintjük, azt a szaknyelv primátusa jellemzi.

A kutatás alapján készült zárótanulmány első része áttekinti, hogy az ügyészség milyen határozatokat hoz a büntetőeljárás folyamán, és ezeket a jogszabályi kívánalmaknak megfelelően elemzi, majd a vádiratot kiválasztva megvizsgálja, vajon közérthető-e az ügyészség nyelvezete.

A tanulmány többek között az alábbi problémákra hívja fel a figyelmet:

- többszörös birtokos szerkezetek használata;
- alárendelt összetett mondatok használata, ami terjeszkedővé, pöffeszkedővé teszi a stílust, és akadályozza a megértést;
- idegen szavak használata;
- az „illetve” szó használata (mivel „vagy”-ot, valamint „és”-t is jelent, ezért jogi szövegekben nem szabad használni);
- a névelő elhagyása;
- a határozott és a határozatlan névelő helytelen használata;
- szóismétlések (a megértést nem zavarják);
- a rövidítések hibás és következetlen használata;
- a megértést is zavaró rossz központosítás;
- a „mint” szó előtti vessző helytelen használata;
- szópárok külön- és egybeírásának helytelen használata (a megértést nem zavarják): pl. nemcsak – hanem és nem csak – de stb.;
- „aki, ami, amely” helytelen használata.

A kutatásról írt tanulmány külön elemzi azokat a hibákat, amelyek a megértésre is zavaróan hatnak. Kitér arra is, hogy – a jogszabályi felhívásnak megfelelően – a kommunikáció során az ügyészségnek figyelembe kell vennie a büntetőeljárásban részt vevő személy állapotát, valamint személyes jellemzőit. Utóbbiak miatt a kutatás kiterjed a különleges bánásmód vizsgálatára is.

A kutatás záró megállapítása szerint nem elég a Be.-ben kimondani a közérthetőség és az egyéniesítés követelményét, a jogalkalmazó gyakorlati (pszichológiai, narratológiai, nyelvészeti stb.) képzése nélkül nem fogjuk elérni, hogy a kommunikációs követelmény megvalósuljon.